

Упатство

за органско производство за почетно ниво

Дипл.зем.инж **Горан Колев**

2018

Проектот е финансиран од Европската Унија

Кавадарци

Проект:

ФЕР КОН ПРИРОДАТА

Здружение на граѓани **ЕКОВИТА**

Партнер на проектот:

Здружение на производители на органски храна **Биовита** - Кавадарци

Овој проект се реализира како регрант на проектот „ Национален Рурален Парламент како глас на руралното население “ и е финансиран од Европската Унија.

Координатор на проектот
дипл.инж. биолог **Сашко Тодоров**

Асистент на координатор
Цветанка Колева

Автор на публикацијата:
дипл. зем. инж. **Горан Колев**

Оваа публикација е изготвена со помош на Европската Унија и Национален Рурален Парламент како глас на руралното население. Содржината на публикацијата е единствена одговорност на Ековита и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската Унија и Национален Рурален Парламент како глас на руралното население.

СОДРЖИНА

Предговор.....	4 стр.
Основни принципи во органското производство.....	5 стр.
Што претставува и како се врши сертификацијата на органското производство.....	6 стр.
Поими во органското производство.....	8 стр.
Растително органско производство - Лозарство.....	8 стр.
Органско градинарско производство.....	12 стр.
Органско овоштарско производство.....	19 стр.
Органско сточарско производство.....	18 стр.
Органско пчеларско производство.....	21 стр.
Сертификација на процес на собирање диворастечки видови и шумски плодови....	25 стр.
Сертификација на преработки на органски производи.....	27 стр.
Прилози.....	28 стр.

ПРЕДГОВОР

Почитуван читателу

Водичот кој го држите во рака има за цел да одговори на најчесто поставуваните прашања од страна на заинтересираните кои намераваат да се информираат или да се занимаваат со органско производство и на наједноставен начин да обезбеди корисни информации за органското производство.

Намената на водичот е да ги обезбеди основните информации преку кои производителите ќе осознаат каде е нивната позиција во системот на производство и секако, доколку планираат да организираат производство, сметаме дека во почетокот, потребно е да се консултираат и со поискусни производители на органски производи или консултанти од областа.

Национален Рурален Парламент како глас на руралното население

Проектот е финансиран од Европската Унија

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА ОРГАНСКОТО ПРОИЗВОДСТВО

Органското производство е систем на земјоделско производство кој сам по себе не претставува производство само на здрава храна, туку истиот претставува начин на производство кој првенствено го зема во предвид еколошкиот момент, односно зачувувањето на животната средина и социјалниот елемент, во смисла на зачувување на традиционалните вредности во руралните средини и руралениот развој. Во таа смисла органското производство има капацитет да одговори на деградирањето на животната средина за што голем удел има конвенционалниот начин на производство и непочитувањето на стандардите за ДЗП, како и губењето на традиционалните вредности, губењето на селата и иселувањето на работоспособното население во поголемите градови и надвор од државата.

Конвенционален посев, с. Росоман

Конвенционалното растително производство со желба за поголеми приноси и пониска цена на чинење на истите, практикува употреба на синтетички ѓубрива како храна за растенијата и хербициди, кои ја деградираат почвата која го губи хумусниот дел, неплодна е, со нарушени физичко- хемиски особини и станува зависна од нови и нови количини синтетички ѓубрива.

Пестицидите кои се користат за заштита на растенијата, ги убиваат не само штетните микроорганизми и инсекти и животни туку заедно со нив го убиваат и целиот жив свет кој е дел природниот систем и кој има позитивна улога во процесот на производство на храна кој со векови опстојувал како таков.

На погорекажаното ако додадеме и користење на нови сорти растенија кои треба да одговарат пред се' на транспортабилноста (способноста да траат производите при транспорт) и убавиот изглед, конвенционалното производство продуцира производи кои по вкус и конзистенција се далеку зад оние производи кои ги знаеме од порано. Често пати конвенционалните производи во себе содржат и резидуи од пестициди кои штетно влијаат на човековото здравје.

Органското производство ги исклучува вештачките ѓубрива, хербицидите и синтетичките заштитни средства со цел, заштита на корисните живи организми кои треба да живеат во заедница со култивираниите растенија, а крајна цел е производство на органска храна и заштита на животната средина. Од друга страна како метод на борба против патогените микроорганизми како и против штетните инсекти се користи биолошката заштита, која претставува употреба на корисни микроорганизми и предаторски инсекти кои ја вршат функцијата на заштита на производството и замена на синтетичките инпути.

Во делот на зачувување на биодиверзитетот на организмите кои живеат во почвата, органското производство предвидува зачувување и поддршка на хумусниот слој преку практикување соодветен плодоред кој задолжително вклучува легуминозни видови како подобрувачи на плодноста на почвата и употреба на компост или шталско ѓубре произведено на фарми кои исклучуваат врзан или кафезен систем на производство и се грижат за благосостојбата на животните. **Оттаму создавањето и одржувањето на органската материја во почвата, односно одржувањето на почвата и гледањето на неа како еден жив организам е основен принцип на органското производство.**

ШТО ПРЕТСТАВУВА И КАКО СЕ ВРШИ СЕРТИФИКАЦИЈА НА ОРГАНСКО ПРОИЗВОДСТВО

Сертификација претставува процес на контрола на капацитетите на одреден оператор со органски производи како теренски дел и проверка на документацијата која истиот треба да ја обезбеди и да ја води за време на производството.

Сертифициран може да биде секој оператор кој се занимава со растително, сточарско или пчеларско производство, преработувачите и трговците со сертифицирани

органиски производи како и операторите кои се занимаваат со собирање самоникнати видови и шумски плодови. За секој од погоре споменатите, ќе објасниме подолу.

Контролата се врши од страна на акредитирани сертификациски тела кои поседуваат капацитети во смисол на обучен персонал и опрема да одговорат на потребите на сертифицирањето и истите се овластени од Министерството за Земјоделство, Шумарство и Водостопанство да вршат стручна контрола и сертификација. Акредитацијата кај истите се обновува секоја година и истите секоја година се подложни на контрола на работењето од страна на Институтот за акредитација на Република Македонија.

Во моментот се акредитирани две сертификациски тела ПРОЦЕРТ и БАЛКАН БИОСЕРТ и истите се запишани во регистарот на овластени сертификациски тела во Македонија.

Прв чекор кој треба да го направи производителот кој има намера неговото производство да го сертифицира и да добие сертификат за органско производство е да поднесе апликација за органско производство до едно од сертификациските тела. Истата може да ја добие од веб страната на сертификациските тела или да се јави директно во нивната канцеларија. Пополнувањето е едноставно, но доколку има потреба производителите може да се јават до локалните канцеларии на Агенцијата за поддршка на развојот во земјоделството во својата општина, каде бесплатно ќе добијат совет и поддршка.

По **добивањето на апликациониот формулар**, сертификациското тело изготвува понуда во која е висината на надокнадата која производителот треба да ја плати за контролата и сертификацијата. Потоа следува закажување термин за контрола и номинирање контролор кој е соодветен за видот производство кој треба да се контролира.

Контролата започнува со потпишување договор помеѓу сертификациското тело и операторот по што се продолжува со посета на капацитетите на производителот, производните површини, штали, складови помошни објекти и тн. од каде контролорот добива првичен увид за какво производство станува збор, а потоа следува административна контрола и пополнување стандардна документација која завршува со пополнување извештаи и собирање прилози.

Документацијата која е користена за време на контролата, заедно со фотографии од фармата и извештаите од контролата, контролорот ги доставува до сертификацискиот службеник во сертификациското тело кој ги прегледува и доколку има дополнителни

прашања или потреба од дополнителни документи ги побарува од контролорот. По обезбедување на се' што е потребно од контролата, се донесува сертификациска одлука и се издава сертификат.

ПОИМИ ВО ОРГАНСКОТО ПРОИЗВОДСТВО

Постојат два термина со кои се опишува статусот на органските производи.

Органски во преод производ – е производ кој е добиен од сертифицирана фарма која е во преоден период или период на конверзија од конвенционална кон органска. Овој период представува време за кое површините, растенијата или животните треба да се ослободат од хемиските материи кои се неприродни а дошле на фармата преку употреба на пестициди, хербициди хормони и тн. За едногодишните култури или новоподигнатите овошни или лозови насади, преодниот период е 2 години, за старите овошни или лозови насади овој период е 3 години. За време на овој период производите кои се добиваат на фармите имаат статус органски во преод, статус кој е помеѓу конвенционален и органски.

Преодниот период може да биде и скратен во случаи кога постојат сигурни докази дека на одредена површина повеќе години не се применувале методи и практики кои не се дозволени во органското производство, а докази за тоа може да бидат фотографии на кои се гледа дека на површината опстојуваат самоникнати растенија постари од 2 години, потоа извештаи од учество во некакви програми или проекти, потврди од државни институции, изјави на локални жители и сл.

Органски производ – е производ кој е добиен од сертифицирана фарма кај која е завршен преодниот период и кај истата при контрола не се констатирани некои позначајни отстапувања од правилата за органско производство кои влијаат врз донесувањето на сертификациската одлука од страна на сертификациското тело.

РАСТИТЕЛНО ОРГАНСКО ПРОИЗВОДСТВО – ЛОЗАРСТВО

При организирање растително органско производство, производителите мора да обрнат внимание на тоа каква е локацијата која ја поседуваат и кои култури, односно сорти се одгледуваат.

Тиквешкиот регион како главен регион во Македонија каде се одгледува виновата лоза уште од многу одамна поседува карактеристична клима за лозарско производство. Локациите во близина на реката Вардар, Црна река и другите помали реки не се погодни

за организирање органско лозарство од причина што тоа се локации каде влажноста на воздухот е повисока и условува создавање поволни услови за развој на болестите. Исто така на тие локации и ноќните температури се повисоки што е услов за непречен развој на гроздовиот молец како главен причинител на механички оштетувања на плодовите и подлога за развој на гниењето на гроздовите, па и конвекционалното лозарско производство на овие локации е отежнато.

Лозов насад на соодветна локација, с. Курија, Неготино

Од оваа причина, препорачливи се локации кои се на повисока надморска висина, каде влажноста е пониска, постојано дува слаб ветар кој дополнително ја намалува влажноста во воздухот, а со тоа и ги анулира условите за појава на габични заболувања како пламеницата и пепелницата. Релативно посвежите ноќи ги прават овие места непријатни за развој на гроздовиот молец со што е можно производство на грозје без употреба на инсектициди.

Како што постојат препорачливи локации исто така постојат и препорачливи сорти винско и трпезно грозје кои се поотпорни на болести и штетници така што кај одгледувањето на истите потребни се помал број агротехнички операции и инвестирања за разлика од некои сорти кои се нетолерантни кон болестите и штетниците и бараат многупоголема грижа за нивно одгледување.

Во органското производство се препорачува одгледување на автохтони, локални или специфични за регионот сорти како на пр. Станушина, Вранец, Смедеревка кои многу полесно и попрофитабилно може да се произведуваат за разлика од сортите како Шардоне кои се многу осетливи на болести и штетници.

Заштитата на виновата лоза во органското производство се базира на употреба на заштитни сретства кои како активни материи користат **бакар, сулфур, билни екстракти**. Постои лимит во однос на употребата на количеството бакар и истиот не треба да надмине 5 кг/ха, но во наши услови праксата покажа дека со помалку од 3 кг/ха се постигнува комплетна заштита.

Во поново време успешни се покажаа пробиотските препарати кои во себе содржат еден или микс од повеќе видови корисни микроорганизми кои имаат за цел да се конкурираат со патогените микроорганизми или се хранат со нив. Дел од овие препарати имаа за цел да го стимулираат растението во неговиот раст, да обезбедат поквалитетен и покрупнен плод и да го поттикнат природниот имунитет на растенијата.

Во борбата против инсектите во органското производство се препорачува во прва рака користење на препарати кои имаат репелентно дејство, односно со специфичниот мирис ги одбиваат штетните инсекти да дојдат во контакт со растенијата. Еден од најчесто користените природни препарати кои се користат во растителното производство е **растворот од коприва** кој поседува репелентни својства (одбивачки), а делува и како

сретство за прихрана и делува стимулативно на растот на растенијата.

Припрема на раствор од коприва, с. Царев Двор, Ресен

Во функција на заштита од штетни инсекти се користат лепливи феромонски мамци кои делуваат на тој начин што во себе содржат феромони кои ги привлекуваат машките единки кои потоа се лепат за активниот дел од мамците. На тој начин се јавува недостаток на машки единки, така што женските единки остануваат неспарени и истите не се во можност да продуцираат наредна генерација ларви кои би предизвикувале штета.

Збунувачите на инсекти како производи имаат за цел да испуштаат поинтензивен мирис на феромони од женка со што практично машките единки не се во можност да ги пронајдат женките за да се спарат. Ефектот е ист како што е објаснето погоре.

Еден од најчестите проблеми со кој се соочуваат производителите на органско грозје во Тиквешката е контаминацијата од соседни конвенционални парцели. Постојат локации кои поради интензивниот начин на третмани против болести во самата микролокација, органското производство е скоро невозможно. Такви се локациите во пониските места кои ги споменавме погоре, кадешто се вршат 6 до 9 третмани за заштита за разлика од повисоките места каде пракса на производителите е да прскаат 2 до 3 пати годишно.

Ѓубрењето на лозовите насади треба да се врши со органски ѓубрива добиени од локални сточарски фарми кои животните ги одгледуваат на слободен пашитен начин. Овој вид на ѓубрење производителите го избегнуваат поради тоа што ретко кој сточар знае правилно да го складира и ферментира ѓубрето на начин при кој се постигнува висока температура на ферментација со што се уништува семето на плевелните растенија. При

неправилна ферментација на ѓубрето истот е носител на семе од плевелни растенија кои при ѓубрењето поникнуваат и предизвикуваат големи проблеми при производството. На пазарот се достапни и преработени органски ѓубрива кои се во пелетирана форма и не предизвикуваат заплевување на површините. Постојат и течни органски ѓубрива кои во себе содржат микро и макро елементи, аминокиселини, биостимулатори и др. кои во мали количини се додаваат фолијарно, најчесто при редовните третмани за заштита.

Спалувањето на растителните остатоци од лозарството односно палењето на отстранетите зрели ластари (прачки) на пролет по резидбата е строго забрането од повеќе причини:

- Без потреба се загрева атмосферата
- Се троши кислород
- Се создава јагленороден диоксид
- Се губи биомаса која која може да се искористи како органско ѓубре со мулчирање или да се искористи како суровина при производство на пелети за греење

ОРГАНСКО ГРАДИНАРСКО ПРОИЗВОДСТВО

За производство на градинарски растенија кои најчесто се одгледуваат како едногодишни важат слични правила како и за органското лозарско производство.

За разлика од органското лозарство **градинарските култури треба да се одгледуваат близу до реките, на алувијални почви и на места каде има можност за наводнување.**

Се препорачува одгледување на видови и сорти кои се специфични за регионот и кои се адаптирале на условите кои владеат во Тиквечкиот регион.

Периодот на преод кај градинарските култури е две години а истиот може да биде и намален.

При одгледувањето на зеленчук може да се користат и тунели, пластеници или стакленици кои се за препорака од повеќе причини:

Проектот е финансиран од Европската Унија

- Заштитените услови овозможуваат елиминација на надворешните метеоролошки услови и анулираат штети од преголеми количества дождови кои условуваат развој на болести,
- Се зголемува вегетациониот период одбегнувајќи ги касните и раните мразеви,
- Притисокот од штетни инсекти и наезда од птици е мала,
- Ризикот од контаминација од пестициди од соседни парцели е анулирана.

Негативна страна е што за подигање на истите, потребни се дополнителни финансиски сретства .

При одгледување градинарски култури на отворено, потребно е да се води грижа да не дојде до контаминација со пестициди од соседни парцели. Доколку парцелата граничи со конвенционален насад потребно е да се преземат мерки и активности за намалување на ризикот од контаминација. Најчесто применувана активност во за таа цел е подигањето биобариера, која претставува садење/сеене растенија кои ќе израснат доволно високо во периодот на третирање на растенијата и ќе претставуваат заштитна пречка која ќе ги спречи пестицидите да не дојдат во контакт со органските производи.

Услов за органско одгледување зеленчук е применувањето на плодоред, кој претставува менувањето на културите по време и место. Ова од причина што монокултурното одгледување на еден вид растенија на иста површина не е дозволено заради тоа што со ваквата пракса доаѓа до специјализација и концентрирање на болестите и штетниците на една површина, што индиректно значи зголемена употреба на пестициди. Исто така еден вид растенија користат одредени хранливи материи кои со време стануваат дефицитарни што значи дека за рентабилно производство треба да се додаваат специфичните хранливи материи кои се извлечени од предходните реколти.

Во плодоредот е пропишано со минимум 20 % од површините да се застапени легуминозни видови растенија кои преку своите корени на кои во симбиоза живеат микроорганизми што имаат способност да асимилираат азот од воздухот и да го депонираат во почвата, со што истата ја прават поплодна. Дозволено е наместо легуминозни видови да се користи зелено ѓубрење или сидерација односно засејување некои растенија пр. спанаќ, маслена репка и сл. Кои продуцираат големи количини биомаса која во одредена фаза се заорува со што директно се влијае на зголемување на органскиот дел од почвата и подобрување на нејзината плодност.

Пожелно е доколку има услови површините по неколку години експлоатација да се остават „да се одморат“, односно за време од една сезона да се изораат неколку пати без

Проектот е финансиран од Европската Унија

да се одгледува растенија. На тој начин се врши притисок врз заразниот материјал од болестите и се уништува семето од плевелните растенија.

Поле на кое се култивира зелка и соседно поле угар, с. Добрејци, Струмица

За поуспешно искористување на површините пожелно е да се направи неколкугодишен план на плодород кој на производителот ќе му обезбеди јасна слика при припремата на ресурсите во периодот кој следува.

За контрола на болестите и штетниците во органското градинарско производство постојат широка палета производи која секоја година е се поголема и збогатена со нови препарати .

Еден од главните проблеми при органското градинарско производство и причина за покажување на производната цена на овие производи претставуваат плевелите. **Во органското производство употребата на хербициди е забранета.** Затоа пак се користат други техники и методи за порба против плевелите.

1. Рачно окопување или плевене

Рачно окопување лаванда, висорамнина Витачево

Рачно окопување – пред и потоа, с. Паликура, Росоман

2. **Користење мулч фолија** која е со црна боја, која не дозволува преминување сончева светлина до делот каде никнуваат плевелите со што е оневозможен нивниот развој.

Мулч фолија во пластеник при производство на органска пиперка, с. Паликура, Росоман.

3. **Машинско плевене** претставува уништување на плевелите во рана фаза со користење готови или импровизирани машини/алатки

Ефект од употреба на машина за плевене, с. Паликура, Росоман

4. **Спалување на плевелот со посебни горилници за таа цел**

Бидејќи градинарското производство во текот на вегетацијата продувира органска материја како делови од растенија, плевели, делови од плодови кои се отстрануваат при

берба и сл. истите може да се искористат за правење компост. При тој процес добро е во компостираната материја да се додаде арско ѓубре. Потребно е неколку пати годишно компостот да се превртува и да се влажни по потреба по што се добива квалитетен материјал за производство на расад или за ѓубрење на површините.

Доколку растителната маса е заболена, потребно е истата да не се користи за компостирање од причина што може да стане извор на зараза во наредните сезони.

Семето во органското производство претставува исклучувачки фактор. **Не е дозволена употреба на ГМО семе или семе кое е третирано со синтетички фунгициди.**

Дозволено е да се употребува органско семе кое е набавено од продавници за семе или произведено на самата фарма или семе кое е конвенционално но истото не е третирано со синтетички фунгициди. Доколку има потреба семето во органското производство заради дезинфекција може да се третира со бакарни препарати (најчесто син камен) или со пробиотички препарати кои имаат заштитна и биостимулативна функција.

ОРГАНСКО ОВОШТАРСКО ПРОИЗВОДСТВО

И за овоштарското органско производство, производителите мора да обрнат внимание на тоа каква е локацијата која ја поседуваат и кои култури, односно сорти се одгледуваат.

Во тиквешкиот регион освен лозарството како најзастапена гранка од земјоделството постојат поволни услови и за овоштарско производство на праска, слива и кајсија како најзастапени видови овошки, но и круша, цреша, лешник, јаткасти овошја.

Како што постојат препорачливи локации исто така **постојат и препорачливи сорти овошја кои се поотпорни на болести и штетници така што кај одгледувањето на истите потребни се помал број агротехнички операции и инвестирања** за разлика од некои сорти кои се нетолерантни кон болестите и штетниците и бараат многу поголема грижа за нивно одгледување.

Во органското производство се препорачува одгледување на автохтони, локални или сорти специфични за регионот кои многу полесно и попрофитабилно може да се произведуваат за разлика од сортите кои се многу осетливи на болести и штетници.

Стар насад со автохтона сорта слива, Крива Паланка

Исто како заштитата на виновата лоза во органското производство и заштитата на овошките се базира на употреба на **заштитни сретства** кои како активни материи користат **бакар, сулфур, билни екстракти**.

Најзастапена болест која ги напаѓа скоро сите овошки е **миниљата** која сега успешно се контролира со нови генерации препарати кои се добиени на природен начин и се дозволени во органското производство, за разлика од пред десетина години. Во поново време успешни се покажаа пробиотските препарати кои во себе содржат еден или микс од повеќе видови корисни микроорганизми кои имаат за цел да се конкурираат со патогените микроорганизми или се хранат со нив. Дел од овие препарати имаа за цел да го стимулираат растението во неговиот раст, да обезбедат поквалитетен и покрупнен плод и да го поттикнат природниот имунитет на растенијата.

Во борбата против инсектите во органското овоштарско производство се препорачува во прва рака користење на препарати кои имаат репелентно дејство, односно со специфичниот мирис ги одбиваат штетните инсекти да дојдат во контакт со растенијата. Еден од најчесто користените природни препарати кои се користат во растителното производство е растворот од коприва кој поседува репелентни својства а делува и како сретство за прихрана и делува стимулативно на растот на растенијата.

Феромонски мамци и збунувачките препарати исто така наоѓаат редовна примена во модерното овоштарско производство кое се одвива според принципите за органско производство.

Останатите правила кои се однесуваат за органското лозарство важат и за органското овоштарство.

ОРГАНСКО СТОЧАРСКО ПРОИЗВОДСТВО

При одбирање видови или раси животни кои треба да се одгледуваат почитувајќи ги принципите за **органско производство предност се дава првенствено на автохтоните, од причина што тие се создадени во местото каде се одгледуваат и со најмали вложувања даваат задоволителни резултати.** Такви раси животни се: **Буша во говедарството, праменки во овчарството, домашна автохтона коза во козарството.** Овие раси животни се скромни по своите продуктивни карактеристики, но по својата скромност во барањата во однос на негата, сместувањето исхраната и здравствената заштита често можат да конкурираат по економичност и со далеку попродуктивни раси.

Правилното сместување и исхраната на животните се основни и исклучувачки фактори при организирање на органско сточарско производство.

Врзаниот или кафезниот начин на чување на животните не се дозволени. На органски одгледуваните животни мора да им се обезбеди доволно простор во објектите за сместување но и доволно простор во испустите на отворено кои треба да му се достапни на животните.

Органска козарска фарма со испуст, с. Таор, Скопје

Проектот е финансиран од Европската Унија

*Органска говедарска фарма – испуст со приплоден подмладок, с.
Ќуруг, Војводина*

Органска свињарска фарма, с. Жуч, Кушумлија, Р.Србија

Храната која ја добиваат органски одгледуваните животни мора да потекнува од природни пасишта и ливади за кои постои доказ дека не се третирани со синтетички препарати кои најчесто се користат при третмани на шумите против разни штетни инсекти или од сертифицирани органски површини.

Складирано ливадско сено во копи, с. Никоман, Плачковица

Пожелно е во склоп на сточарските фарми да постои и растителен дел од каде ќе се обезбедува органска храна за животните и каде ќе може да се употребува шталското ѓубре кое го продуцираат истите. Доколку на фармата нема растителен дел, сточарот е должен да набави органска храна од друго сертифицирано стопанство.

За младите животни треба да се обезбеди мајчино млеко за време на периодот кога е истото потребно за правилен раст и развој. Рано исклучување на младите животни кои цицаат, со цел добивање повеќе млеко од нивните мајки, не е дозволено. Времетраењето на периодот на цицање кај различни видови животни е пропишан со закон.

Во конвенционалното сточарство од аспект на поевтинување на производството и поефикасно користење на механизацијата во самото производство се применуваат мерки како што се отстранување на роговите кај рогатите животни, сечење на опашки кај овците и свињите, сечење на крила и клунови кај пилињата. Сите активности кои доведуваат до осакатување или обезличување на животните во органското сточарство не се дозволени.

Слободното движење на отворено и правилната исхрана во комбинација со правилно одбрани раси животни се главна превентива во органското сточарење но доколку дојде до болести кај животните истите треба да се третираат со синтетички

Проектот е финансиран од Европската Унија

медикаменти се со цел да се избегне страдањето на животните. При третирање на органски животни во лактација периодот на каренца се зголемува двојно. За време овој период млекото кое се добива од животните треба да не се меша со млекото од здравите животни.

Задолжителните вакцини пропишани од страна на државата мора да се аплицираат на органските животни.

Вештачкото осеменување на животните е дозволено, но преднос му се дава на природниот начин на парење. Со цел зголемување на плодноста на животните се препорачува флешинг методот кој подразбира појачана исхрана пред и по осеменувањето/парењето.

Синхронизација на еструс со синтетички хормони со цел вонсезонско парење на животните не е дозволено.

Кастрација кај животните е дозволена, но на помала возраст, бидејќи кастрација на возрасни животни предизвикува огромна болка и страдање.

ОРГАНСКО ПЧЕЛАРСКО ПРОИЗВОДСТВО

Основен услов за органско пчеларење претставува локацијата на која е поставен пчеларникот и пашните услови во радиус од 3 км. Локацијата мора да обезбедува доволно нектар и полен за исхрана и продукција на пчелите како и чист извор кој обезбедува вода за напојување на пчелите.

Природен извор со питка вода, м.в. Драгошинец

Теренот со кој општат пчелите треба да содржи диворастечки медоносни растенија или растенија одгледувани на органски полиња. Пашите од сочогледи, маслена репка, овошни видови и сл. одгледувани на конвенционален начин не се дозволени.

Локации блиску до индустриски комплекси кои емитуваат штетни материи, депонии, фрекфентни патишта и сл. не се дозволени за поставување органски пчеларници.

Органските пчелари треба да употребуваат органски восок кој можат да го произведуваат на својата фарма. Восок со сомнителен состав не е дозволен да се користи за изградба на нови сотни основи. Постојат посебни методи и техники за добивање поголеми количества органски восок со кој за време на преодниот период треба да се замени целиот восок на фармата.

Органски восок, пчеларник на висорамнина Витачево

За исхрана на пчелите треба да се користи природен мед и поленов прав кој пчелите го собрале од природата. Одземање на целокупмиот мед и полен и додавање вештачка храна која се состои од сахароза, гликоза и фруктоза во различен сооднос, со додатоци на витамини и биостимулирачки материи не е дозволена.

Во неповолни години, доколку пашните услови не дозволат пчелите да соберат доволни количини резервна храна за зима, со најава на сертификациското тело, може да

Проектот е финансиран од Европската Унија

се искористи и конвенционална пчеларска храна со цел да се обезбеди опстанок на пчелните семејства.

Борбата против вароозата како редовна појава на пчеларниците секоја година, но со различен интензитет, треба да се врши со природни сретства и техники. Препорачливо е да се применува рамка градилник на секое пчелно семејство со цел пчелите да изградат покрупно саќе во кое матиците полагаат трутовско легло кое најмногу ги привлекува вароите во сандакот. Потоа со отстранување на таквото саќе, се отстранува најголем број од паразитите и на тој начин нивниот број се сведува на нештетно ниво. Доколку има поголема наезда на вароа дозволен е третман со органски киселини како мравја, оксална и млечна, како и растителни масла како тимол, еукалиптол и сл.

Размножувањето на пчелите може да биде преку природно роење, но се дозволува и вештачко формирање на нови семејства.

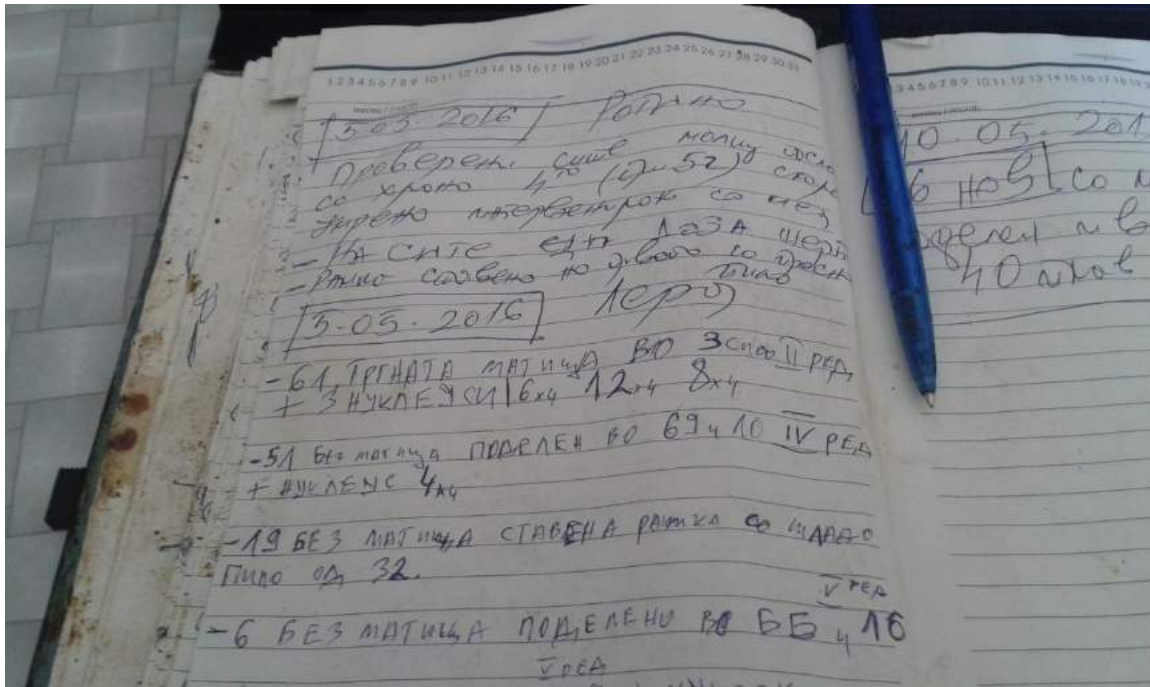

Штотуку изроено пчелно семејство, с. Лера, Битола

На пчеларникот мора да се води евиденција од причина што пчеларот на тој начин може со сигурност да знае што се случувало при претходниот преглед на пчелните семејства и што треба да направи при наредниот преглед. Од евиденцијата контролорот

Проектот е финансиран од Европската Унија

од сертификациското тело може да констатира евентуални нерегуларности при производството и од истата зема фотографија како прилог на извештајот .

Евиденција на пчеларник, с. Ротино

При заштита на сандаците органските пчелари треба да користат природни премази од растителни масла, земјени бои, восок и сл. . Синтетички добиена боја е забрането да се употребува како сретство за заштита на сандаците против надворешни влијанија. На некои пчеларници пчеларите одлучуваат да не користат никаква заштита, единствено применуваат техники кои обезбедуваат анулирање на влагата кај сандаците која е главен причинител за трулење на сандаците.

Ленено масло во функција на заштита на сандаците, с. Лера, Битола

Собирањето на самоникнатите видови и шумски плодови по принципите на органското производство подлежат на контрола и сертификација од страна на сертификациските тела.

A large, dense pile of dried, pressed flowers, likely chrysanthemums, in various shades of yellow, orange, and brown, used for decorative purposes. The flowers are tightly packed together, creating a textured, layered appearance. The colors range from bright yellow to deep orange and brown, suggesting different varieties or stages of drying. The background is dark, making the vibrant colors of the flowers stand out.

Исто така операторот треба да обезбеди мапа со строго определени граници на теренот на кој се врши собирањето.

Фер кон природата

Во прилог на ова потребно е и да се обезбеди доказ од ЈП Македонски Шуми со кој ќе се потврди дали теренот на кој се собираат производите бил третиран со синтетички инсектициди против штетни инсекти за шумските видови.

Освен контрола на теренот на кој се врши собирањето, потребно е и да се изврши контрола на откупниот пункт или пунктови доколку ги има повеќе со цел да се види дали истите ги имаат исполнето минималните барања за хигиена и дали поседуваат соодветна документација која треба да обезбеди следливост на производите од билкособирач до краен консумент.

Означени спакувани производи на откупен пункт на планината Китка

За разлика од другите видови органски производства, кај собирањето самоникнати видови не постои преоден период, така што производите кои се предмет на контрола веднаш добиваат органски статус.

СЕРТИФИКАЦИЈА НА ПРЕРАБОТКИ ОД ОРГАНСКИ ПРОИЗВОДИ

Под преработки се подразбира преработени органски производи било да се од животинско или растително потекло кои се составени од еден вид производ или комбинација од повеќе. Во секој случај за сертифицирање органски преработки неопходно е да се поседува сировини кои поседуваат сертификат за органско производство.

Најважно при овој вид производство е да се обезбедат потребните документи кои се однесуваат на сировините и нивниот статус, документи со кои истите влегуваат во процесот на преработка и излезни документи со кој се заокружува целокупниот систем на следливост за одреден производ.

Дозволено е во одредена производна линија да се произведува и оргаски и конвенционални производи, но мора да постои документирани докази кои ќе обезбедат дека постои оддвојување по време или простор, а се со цел да не дојде до мешање на конвенционалните со органските производи.

При складирање на сировините, материјалите и готовиот производ мора да постои уредно етикетање како не би дошло до мешање на производи од различни реколти, шаржи или статуси.

ПРОЛОЗИ

Во прилог на упатството, сметам дека е од корист за идните органски производители да ги имаат следните листи за дозволени импути во органското производство, објавени на веб страната на МЗШВ на РМ.

Врз основа на член 23, став (11) од Законот за органско земјоделско производство („Службен весник на Република Македонија“ бр.146/09), министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство објавува

Листа на додатоци во добиточната храна и други материи кои се користат во исхраната на животните

1. ДОДАТОЦИ ВО ДОБИТОЧНАТА ХРАНА

1.1. Хранливи додатоци

(а) Витамини:

- витамини кои потекнуваат од суровите материјали кои природно се јавуваат во добиточната храна;
- синтетички витамини идентични со природните витамини за моногастрични животни;
- синтетички витамини А, D, и Е идентични со природните витамини за преживари, со претходно одобрение од земјите членки засновано на проценка на можноста органските преживари да ги добијат неопходните количества од наведените витамини преку нивните оброци.

(б) Елементи во трага:

Е1 железо:

- железо (II) карбонат;
- железо (II) сулфат монохидрат и/или хептахидрат;
- железо (III) оксид.

Е2 јод:

- калциум јодат, анхидрат;
- калциум јодат, хексахидрат;
- натриум јодид.

Е3	кобалт: кобалт (II) монохидрат и/или хептахидрат; основен кобалт (II) карбонат, монохидрат; бакар:
Е4	

- бакар (II) оксид;
- основен бакар (II) карбонат, монохидрат;
- бакар (II) сулфат, пентахидрат.

Е5 манган:

- манган (II) карбонат;
- манган оксид и манганиев оксид;
- манган (II) сулфат, моно- и/или тетрахидрат.

Е6 цинк:

цинк карбонат;

цинк оксид;

цинк сулфат моно- и/или хептахидрат.

Е7 молибден:

амониум молибдат, натриум молибдат.

Е8 селен:

натриум селенат;

натриум селенит.

1.2	Зоотехнички додатоци
.	ензими и микроорганизми.

1.3	Технолошки додатоци
.	Конзерванси:
(a)	

Е 200 сорбинска киселина;

Е 236 мравја киселина¹

Е 260 оцетна киселина¹

Е 270 млечна киселина¹

Е 280 пропионска киселина¹

Е 330 лимонска киселина.

¹ За силажа: само кога временските услови не дозволуваат соодветна ферментација.

(б) Антиоксиданси:

- Е 306 - екстракти од природно потекло, богати со токоферол, кои се користат како антиоксиданси.

(в) Врзивни средства и средства против засирување:

Е 470 калциум стереат од природно потекло;

Е 551b колоиден кремен;

Е 551c дијатомејска земја (киезелгур);

Е 558 бентонит;

Е 559 каолинска глина;

Е 560 природни мешавини од стеарити и хлорити;

Е 561 вермикулит;

Е 562 сепиолит;

Е 599 перлит.

(г) Силирни додатоци:

- ензими, квасци и бактерии може да се користат како силирни додатоци;

- употребата на млечна, мравја, пропионска и оцетна киселина се дозволува во производството на силажа само кога временските услови не дозволуваат соодветна ферментација.

2. ДРУГИ МАТЕРИИ КОИ СЕ КОРИСТАТ ВО ИСХРАНАТА НА ЖИВОТНИТЕ

Национален Рурален Парламент како глас на руралното население

Проектот е финансиран од Европската Унија

Квасци: *Saccharomyces cerevisiae*; и *Saccharomyces carlsbergiensis*.

3. МАТЕРИИ ЗА ПРОИЗВОДСТВО НА СИЛАЖА

- морска сол;
- груба камена сол;
- сурутка;
- шеќер;
- каша од шеќерна репа;
- житно брашно; и
- меласа.

Министер за земјоделство,

Бр. 08-8103/6 шумарство и водостопанство

26 ноември 2010 г. Љупчо Димовски

Скопје

Врз основа на член 15, став (3) од Законот за органско земјоделско производство („Службен весник на Република Македонија“ бр.146/09), министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство објавува

Листа на ѓубриња и средства за подобрување на својствата на почвата

Назив на ѓубрето односно средството за подобрување на својствата на почвата	Опис, барања во однос на составот, услови за употреба
шталско ѓубре	производ кој содржи мешавина од животински измет и растителни материји (од постела за животни); да потекнува од органско земјоделско производство;
сушено шталско ѓубре и дехидрирано живинско ѓубре	да потекнува од органско земјоделско производство;
компостиран животински измет, вклучително и живинско ѓубре и компостирано шталско ѓубре	да потекнува од органско земјоделско производство;
течен животински измет	употреба после контролирана ферментација и/или соодветно растворање; да потекнува од органско земјоделско производство;
компостирани или ферментирани отпадоци од домаќинство	производи добиени од проберени отпадоци од домаќинство, кои биле подложени на компостирање или на анаеробна ферментација за производство на биогаз; само растителни или животински отпадоци; само доколку се произведени во затворен и надгледуван систем за собирање; максимална концентрација во мг/кг сува материја: кадмиум: 0,7; бакар: 70; никел: 25; олово: 45; цинк: 200;

Проектот е финансиран од Европската Унија

	жива: 0,4; хром (вкупно): 70; хром (VI): 0;
тресет	употребата е ограничена за хортикултура (пазарно градинарство, флорикултура, арборикултура, расад);
отпадоци од култивирани печурки	почетниот состав на супстратот се ограничува на производи од оваа листа;
измет од црви (vermicompost) и инсекти	
гуано	
компостирана или ферментирана мешавина од растителни материји	производ добиен со мешање на растителни материји, кои биле подложени на компостирање или на анаеробна ферментација за производство на биогаз;
производи или нус производи од животинско потекло:	максимална концентрација во мг/кг на хром (VI):0;

(*)
 Сп пваа листа се врши усогласување со Регулацијата на Комисијата (ЕЗ) бр.889/2008 од 5 септември 2008 г.д. сп кпја се утврдуваат правилата за сприведување на Регулацијата на Советот (ЕЗ) бр. 834/2007 за прганскп призивдствп и етикетираое на прганските призивдвип пднпс на прганскптп призивдствп, етикетираое и кпнтрпла, CELEX бр. 32008R0889, Анекс 1-ѓубрива и пддлбрувачи на ппчвата.

- крвно брашно - копитно брашно - рожно брашно - коскено брашно или дежелатинизирано коскено брашно - рибино брашно - месно брашно - пердувно и влакнено - брашно, и 'chiquette' - волна - крзно - влакна - млечни производи	
производи и нус-производи од растително потекло за ѓубрење	пр: брашно од маслодајна погача, какаови лушпи, сладови стебленца;
алги и производи од алги	доколку се добиени директно од: - физички постапки вклучително и дехидрација, замрзнување, мелење; - екстракција со вода или со водени киселински и/или алкални раствори и - ферментација.
дрвни струготини и иверки	дрво кое не било хемиски третирано после сечата;
компостирана кора	дрво кое не било хемиски третирано после сечата;
дрвен пепел	од дрво кое не било хемиски третирано после сечата;
фино смелен каменен фосфат	производ од Правилникот за неоргански ѓубриња 1 („Службен весник на Република Македонија“ бр.96/09); содржината на кадмиум е помала или еднаква на 90

Проектот е финансиран од Европската Унија

	мг/кг од P ₂ O ₅ .
алуминиум-калциум фосфат	производ од Правилникот за неоргански ѓубриња ¹ („Службен весник на Република Македонија“ бр.96/09); содржината на кадмиум е помала или еднаква на 90 мг/кг од P ₂ O ₅ ; Употребата е ограничена на базични почви (pH > 7,5)
базична згура	производ од Правилникот за неоргански ѓубриња ¹ („Службен весник на Република Македонија“ бр.96/09);
суро̀ва калиумова сол или каинит	производ од Правилникот за неоргански ѓубриња ¹ („Службен весник на Република Македонија“ бр.96/09);
калиум сулфат, по можност да содржи магнезиумови соли	производ добиен од су̀рова калиумова сол по пат на физичка екстракција, по можност со содржина на магнезиумови соли;
талог (комина) од ферментација и екстракти од талогот	со исклучок на амониумов талог;
калциум карбонат (креда, лапор, мелен варовник, бретонски амелиорант, (корална алга маерла фосфатна креда)	само од природно потекло;
магнезиум и калциум	само од природно потекло, на пр: магнезиска креда,
карбонат	мелен магнезиум, варовник;
магнезиум сулфат (киезерит)	само од природно потекло;
раствор од калциум хлорид	третирање на лисјата кај ја̀болкници, после откривање на недостаток од калциум;
калциум сулфат (гипс)	производ од Правилникот за неоргански ѓубриња ¹ („Службен весник на Република Македонија“ бр.96/09); само од природно потекло;
индустриска вар од производство на шеќер	нус-производ од производство на шеќер од шеќерна репка;
индустриска вар од производство на вакумска сол	нус-производ од производство на вакумска сол од соленица што се наоѓа во планини;
елементарен сулфур	производ од Правилникот за неоргански ѓубриња ¹ („Службен весник на Република Македонија“ бр.96/09);
елементи во траги	неоргански хранливи микроелементи од Правилникот за неоргански ѓубриња ¹ („Службен весник на Република Македонија“ бр.96/09);
натриум хлорид	само камена сол;
камено брашно и глина	

Министер за земјоделство,

Бр. 08-8103/6 шумарство и водостопанство

26 ноември 2010 г. Љупчо Димовски Скопје

Врз основа на член 23, став (11) од Законот за органско земјоделско производство („Службен весник на Република Македонија“ бр.146/09), министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство објавува

Листа на крмни суровини

1. НЕОРГАНСКИ КРМНИ СУРОВИНИ ОД РАСТИТЕЛНО ПОТЕКЛО

1.1. Житарици, зрна, нивни производи и нус-производи:

- овес како зрно, снегулка, крмно брашно, лушпа и трици;
- јачмен како зрно, белковина и крмно брашно;
- погача од оризов никулец;
- просо како зрно;
- рж како зрно или крмно брашно;
- сирак како зрно;
- пченица како зрно, крмно брашно, трици, глутен, глутенско брашно и никулец;
- спелта како зрно;
- тритикала како зрно;
- пченка како зрно, трици, крмно брашно, погача од никулец и глутен;
- сладови стебленца;
- пивски слад.

1.2. Маслодајни семиња, маслодајни плодови, нивни производи и нус-производи:

- семе од маслодајна репка, маслена погача и лушпи;
- соја како зрно, пржена, погача и лушпи;
- сончогледови семки како семки и погача;
- памук како семе и погача;
- ленено семе како семе и погача;
- сусамово семе како погача;
- палмини јатки како погача;
- тиквени семки како погача;
- маслинки, маслинен каша;
- зеленчукови масла (со физичка екстракција).

1.3. Легуминозни семиња, нивни производи и нус-производи:

- леблебија како семе, крмно брашно и трици;
- добиточна леќа како семе, крмно брашно и трици;
- граор како семе подложено на топлинска обработка, крмно брашно и трици;
- добиточен грашок како семе, крмно брашно и трици;
- боб како семе, крмно брашно и трици;
- коњски боб како семе, крмно брашно и трици;
- граорица како семе, крмно брашно и трици;
- лупина како семе, крмно брашно и трици.

1.4. Кртоли, корења, нивни производи и нус-производи:

- каша од шеќерна репа;
- компир;
- сладок компир како кртола;
- компирова каша (нус-производ при екстракција на компиров скроб);

- компиров скроб;
- компирови белковини;
- маниока.

1.5. Други семиња и плодови, нивни производи и нус-производи:

- рогач;
- рогачни мешунки и крмно брашно;
- тикви;
- агрумна каша;
- јаболка, дуњи, круши, праски, смокви, грозје и нивна каша;
- костени;
- ореова погача;
- лешникова погача;
- какаови лушпи и погача;
- желеади.

1.6. Фуражна и фиброзна (волуминозна) храна:

- луцерка;
- крмно брашно од луцерка;
- детелина;
- крмно брашно од детелина;
- трева (од фуражни растенија);
- крмно брашно од трева;
- сено;
- силажа;
- житна слама;
- коренови зеленчуци за фураж.

1.7. Други растенија, нивни производи и нус-производи:

- меласа;
- крмно брашно од алги (добиеено со сушење и толчење на алгите и со нивно измивање за да се намали содржината на јод) ;
- прашоци и екстракти од растенија;
- екстракти од растителни белковини (само за млади животни) ;
- зачини;
- зелениш (зачински и чајни билки).

2. КРМНИ СУРОВИНИ ОД ЖИВОТИНСКО ПОТЕКЛО

2.1. Млеко и млечни производи:

- сурово млеко;
- млеко во прав;
- обрано млеко, обрано млеко во прав;
- матеница, матеница во прав;
- сурутка, сурутка во прав, сурутка во прав со ниска содржина на шеќер, белковини од сурутка во прав (добиеена по пат на физичка обработка) ;
- казеин во прав;
- лактоза во прав;
- урда и кисело млеко.

2.2. Риби, други морски животни, нивни производи и нус-производи:

Според следниве ограничувања: Производите да се добиени само од одржливи рибници и да се користат за нетревопасни видови:

- риба;
- рибино масло и нерафинирано масло од бакаларов црн дроб;
- автолизати од мекотели и ракови;
- хидролизати и протеолизати добиени со ензимско дејство, во растворлива состојба или не, само за млади животни;
- рибино брашно.

2.3. Јајца и производи од јајца

- Јајца и производи од јајца што се користат како крма за живина (првенствено произведени во истото стопанство).

3. КРМНИ СУРОВИНИ ОД МИНЕРАЛНО ПОТЕКЛО

3.1. Натриум:

- нерафинирана морска сол;
- груба камена сол;
- натриум сулфат;
- натриум карбонат;
- натриум бикарбонат;
- натриум хлорид.

3.2. Калиум:

- калиум хлорид.

3.3. Калциум:

- црвени корални алги литотамнион и маерла;
- школки од морски животни (вклучително и сипина коска) ;
- калциум карбонат;
- калциум лактат;
- калциум глуконат.

3.4. Фосфор:

- дефлуориран дикалциум фосфат;
- дефлуориран монокалциум фосфат;
- мононатриум фосфат;
- калциум магнезиум фосфат;
- калциум натриум фосфат.

3.5. Магнезиум:

- магнезиум оксид (анхидриран магнезиум) ;
- магнезиум сулфат;
- магнезиум хлорид;
- магнезиум карбонат;
- магнезиум фосфат;

3.6. Сулфур:

- натриум сулфат.

Бр.	08-8103/6 26 ноември 2010 г.
-----	---------------------------------

Министер за земјоделство, шумарство и водостопанство

Љупчо Димовски

Скопје

Проектот е финансиран од Европската Унија

Партнери на проектот:

ДОПОЛНИТЕЛНИ ИНФОРМАЦИИ:

Здружение на граѓани „Ековита“ – Неготино

Претседател, Сашко Тодоров 070 684 036

ekovita@hotmail.com

www.ekovita.mk

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100009539103916>

www.ekovita.blogspot.com

Здружение на производители на органска храна „Биовита“ – Кавадарци

Претседател, Цветанка Колева 078 237 130

biovitaorganic@gmail.com

<http://biovitaorganic.blogspot.com/>

Инфо за органско производство:

ПРОЦЕРТ КОНТРОЛА И СЕРТИФИКАЦИЈА ОКС

Горан Колев

Инспектор за органско производство

kolev.goran@gmail.com 078 458 591